

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

КУЛЬТУРА ЯК ФЕНОМЕН ЛЮДСЬКОГО ДУХУ

(БАГАТОГРАННІСТЬ І НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Збірник матеріалів

VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів

28 жовтня 2025 року

Львів 2025

«Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)»: збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 28 жовтня 2025 року. Львів: ЛДУ БЖД, 2025. 382 с.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Ярослав ІЛЬЧИШИН, кандидат педагогічних наук

Ігор КОВАЛЬ, кандидат педагогічних наук

Лідія ВЕРБИЦЬКА, кандидат філологічних наук

Ірина БАБІЙ, кандидат педагогічних наук

Христина ВЕРБИЦЬКА, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент

Тетяна БОТВИН, доктор філософії, доцент

Марія ІВАНЧЕНКО, кандидат філологічних наук, доцент

Марина КУЛЬЧИЦЬКА, кандидат філологічних наук, доцент

Галина ХЛИПАВКА, кандидат педагогічних наук

Тетяна КОНІВЦЬКА, кандидат педагогічних наук, доцент

Тетяна ПУНДИК

Технічне оформлення: **Андрій БАБИЧ**

Збірник укладено за матеріалами VII Міжнародної наукової конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів «Культура як феномен людського духу (багатогранність і наукове осмислення)» 28 жовтня 2025 року.

Матеріали друкуються українською та англійською мовами.

Збірник містить матеріали таких тематичних секцій

- Секція 1. Мова як інструмент гібридної війни.
- Секція 2. Українська культурно-національна складова світової цивілізації. Культура і війна.
- Секція 3. Етичне й естетичне в культурі. Релігія як сфера культури.
- Секція 4. Соціально-психологічні чинники культуротворення. Соціокультурний вимір науки. Інформаційно-комунікаційні технології як новітня форма існування культури.
- Секція 5. Національні мови і культури в їх специфіці та взаємодії. Гендерна чутливість у культурі.

За точність наведених фактів, самостійність наукового аналізу та нормативність стилістики викладу, а також за використання відомостей, що не рекомендовані до відкритої публікації, відповідають автори матеріалів та їхні керівники.

8. Матеріали науково-практичної конференції «Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період» . Київ: НДІУ, 2023р, с.414.

URL: https://ndiu.knu.ua/images/elektr_bibl/1/zb-25_05_23_prav_5.pdf

9. Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_001-99#Text

10. Ukrinform.ua – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3937230-unesko-vneslo-se-dva-obekti-kulturnoi-spadcini-ukraini-pid-posilenij-zahist.html>

УДК 141.7:316.75

КУЛЬТУРА «НЕСВОБОДИ»: МЕХАНІЗМ НОРМАЛІЗАЦІЇ СТРАХУ ЗАДЛЯ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Оксана ТКАЧИК

*Науковий керівник – Галина Григорівна ХЛИПАВКА, доцент кафедри українознавства та
міжкультурної комунікації, кандидат педагогічних наук*

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

У сучасних умовах поняття культури «свободи» не потребує додаткових пояснень — воно нерозривно пов'язане з демократією та її принципами, які добре зрозумілі нам, українцям, що відстоюють своє право на свободу в умовах повномасштабної агресії з боку росії. Водночас, протягом тривалого часу наша держава перебувала під впливом спочатку Російської імперії, потім Радянського Союзу, а згодом — його сучасної спадкоємиці. Цей історичний тягар залишив глибокий слід у свідомості не одного покоління українців, формуючи їхнє сприйняття таких понять, як свобода, рівність, індивідуалізм і відповідальність. Під час Революції Гідності 2014 року на плакатах можна було побачити слова одного з «батьків-засновників» США Бенджаміна Франкліна з його листа 1755 року: «Ті, хто відмовляються від свободи заради тимчасової безпеки, не заслуговують ані свободи, ані безпеки» [4, с. 142]. До цієї думки ми ще повернемося.

Класична концепція тоталітаризму сформувалася на початку 1950-х років, у час, коли пам'ять про фашизм залишалася живою, у Радянському Союзі тривав сталінський режим, а новостворені комуністичні держави переймали радянську модель правління [2, с. 267]. Досліджуючи страх у контексті політики, варто звернути увагу на праці К. Робіна, який трактував його як «переживання людьми можливої шкоди для їхнього спільного благополуччя або як спосіб залякування владою громадян чи окремих соціальних груп». Таким чином, страх

набуває політичного змісту, адже він виникає в суспільстві та має безпосередній вплив на його функціонування.

Використання страху як інструменту політичного управління через спеціальні механізми дозволяє владі реалізовувати різноманітні завдання: визначати напрями розвитку державної політики, змінювати законодавство, впливати на громадську думку та лідерів, формувати ціннісні орієнтири громадян або навіть допускати до політичного поля нових гравців. Усе це свідчить про те, що страх є ефективним засобом контролю — так званим політичним страхом, який може регулювати як внутрішню, так і зовнішню політичну ситуацію [1, с. 18]. Як зазначав австрійський психіатр і психотерапевт В. Франкл, радянська система трималася на двох основних складових — тоталітаризмі та конформізмі. Тоталітаризм нав'язував людині готову модель реальності, змушуючи її сприймати дійсність як незмінну, тоді як конформізм спонукав пристосовуватися до цієї системи. У таких умовах люди уникали особистої відповідальності, воліючи бути подібними до більшості, обираючи «безпечніший шлях» [3, с. 81]. Коли ж людина позбавлена власної думки, вона прагне знайти зовнішнє джерело, яке сформує її світогляд і визначить, що саме варто думати та як діяти.

У 1993 році Європейський Союз розпочав підписання угод про асоціацію з країнами Східної Європи. У 1990-х роках було сформульовано три головні принципи майбутнього членства: наявність ринкової економіки, утвердження демократії та прав людини, а також адміністративна спроможність держав впроваджувати європейські закони та регуляції [4, с. 82]. Засади ЄС будувалися не на нерівності, а на принципі рівноправ'я [4, с. 83]. Саме це стало головною відмінністю від підходів, яких дотримувалася росія. Для неї ідея рівності була неприйнятною через «історичну традицію», а для України — небезпечною для російських імперських планів, адже наближення до Європи означало б втрату контролю та ослаблення Євразійського проєкту.

В. Путін, фактично зруйнувавши механізм спадкоємності влади, перетворив політичне майбутнє на застиглу «вічність», яка тримається на нескінченній кризі й штучно створених загрозах. Лідер, що забезпечив собі парламентську більшість у 2011–2012 роках, порушуючи власні закони, змушений був відвернути увагу суспільства — перекласти провину та відповідальність на зовнішніх «ворогів» [4, с. 163]. Звідси — безперервний пошук загроз: «колективний Захід», «українські неонацисти», «гей-лобі» тощо. Усе це — спроба зберегти існування держави не через розвиток чи реформи, а через культ особистості і колективний страх перед «іншим» і «невідомим». Саме це і відбувається, коли країна неготова існувати в умовах сучасної демократії. Люди, занурені в політику неминучості, перестають вірити, що ідеї мають значення, і приймають тезу «альтернатив немає». Це означає відмову від особистої

відповідальності за історію та зміни [4, с. 23], така позиція і стала нормою для більшості росіян, які обрали шлях конформізму.

У листопаді 2013 року В. Янукович не підписав Угоду про асоціацію з Європейським Союзом і водночас не приєднав Україну до Євразійського проєкту [4, с. 119]. Цей крок став переломним моментом: українці сприйняли його як зраду національних інтересів і як стимул до початку патріотичної революції. Європейська інтеграція була не просто зовнішньополітичним вибором, а кроком до побудови справжньої Української держави. Росіяни ж не змогли зрозуміти, що український Майдан мав глибоке внутрішнє підґрунтя — він виріс із прагнення до гідності, свободи та відповідальної політики. Протести грудня 2013 року були не стільки про Європу, скільки про самоповагу та справедливість у власній країні. Революція Гідності стала символом відновлення суб'єктності народу — бажання бути господарем у власній державі. Як зазначає український письменник О. Михед, коли людину позбавляють суб'єктності, це є найвищим проявом приниження, і саме це усвідомлення стало точкою неповернення [3, с. 205]. Саме страх перед тим, що український приклад може надихнути й росіян на боротьбу за власну свободу, став однією з головних причин російського вторгнення у 2014 році.

Сьогодні важко з повною впевненістю стверджувати, що навіть після Майдану — події з глибоким, екзистенційним значенням для українського суспільства — ми повністю позбулися російського інформаційного та культурного впливу. Було б неправдою заперечувати його присутність, його наслідок. Російська пропагандистська «машина», яка діє вже не одне десятиліття, цілеспрямовано формувала свідомість людей, нав'язуючи свої наративи та розмиваючи межі між правдою і вигадкою. Вона закріплювала у масовій свідомості установки про безсилля «простих людей», які «нічого не вирішують», і про «всесильних дядь згори», від волі яких нібито залежить усе.

Проблема постколоніального мислення проявляється у побутових установках — коли головне, щоб «на моєму подвір'ї було чисто», навіть якщо за парканом — труп. Такий світогляд, зокрема, глибоко вкорінився на Сході нашої країни. Не висовуйся, не показуйся, мовчи, щоб не привернути уваги, тримай «дулю в кишені», але не демонструй свою позицію — основне правило виживання. Ця пасивність, як зауважує О. Михед, і стала однією з причин поразок 2014 року [3, с. 204], коли байдужість і страх діяти дозволили ворогу скористатися слабкістю суспільства. Адже, як не іронічно і логічно, якщо нічого не робити — нічого й не зміниться.

Події 24 лютого 2022 року лише підтвердили невивчений урок: свобода невіддільна від відповідальності. Українці знову були поставлені перед необхідністю довести, що готові не

лише боротися за свободу, а й брати відповідальність за власну державу, її майбутнє та власні дії. Як слушно зазначив український активіст і волонтер С. Стерненко: «Змінимося або загинемо». Це не просто слова — це життєво важливий орієнтир, який визначає подальший шлях нашого суспільства. Якщо не будемо змінюватися і боротися за своє, «обираючи між хлібом і свободою, втратимо не лише свободу, а й той хліб», за який боролися покоління до нас.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисюк С. Г., Дерун В. Г. Страх як інструмент політики держави. Політичне життя. 2022. № 1. С. 17–23. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.2>
2. Калиніна А. О. Виникнення тоталітаризму: умови формування та типологія. Актуальні проблеми політики. 2014. № 51. С. 267–272.
3. Михед О. «Я змішаю твою кров із вугіллям». Зрозуміти український Схід. 6-те вид., доповн.К.: Наш Формат, 2024. — 368 с.: іл.
4. Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка / перекл. з англ. Г. Герасим. Львів: Човен, 2020. 392 с.

УДК 930.85, 008

ВІЙНА: СТАГНАЦІЯ ЧИ РОЗВИТОК

Владислав ЮРЧЕНКО

Науковий керівник – Ольга Шелюх, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Для кожного громадянина України початок повномасштабного вторгнення змінив уявлення про світ і розділив його на до та після. Війна змінила уявлення українців про війну (даруйте за тавтологію). Але у більшості виникли уявлення, що війна це виключно те, що приносить смерть, розлуку і страждання. Але чи знають вони, що війна також може сприяти розвитку наукових і технічних здібностей?

Війна – складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами. Форма вияву соціальних відносин через збройну боротьбу як продовження політики. Характеризується колективною агресією, руйнуваннями та високою смертністю. [3] Кожен у поняття війни вкладає своє розуміння. а словникове визначення саме таке.